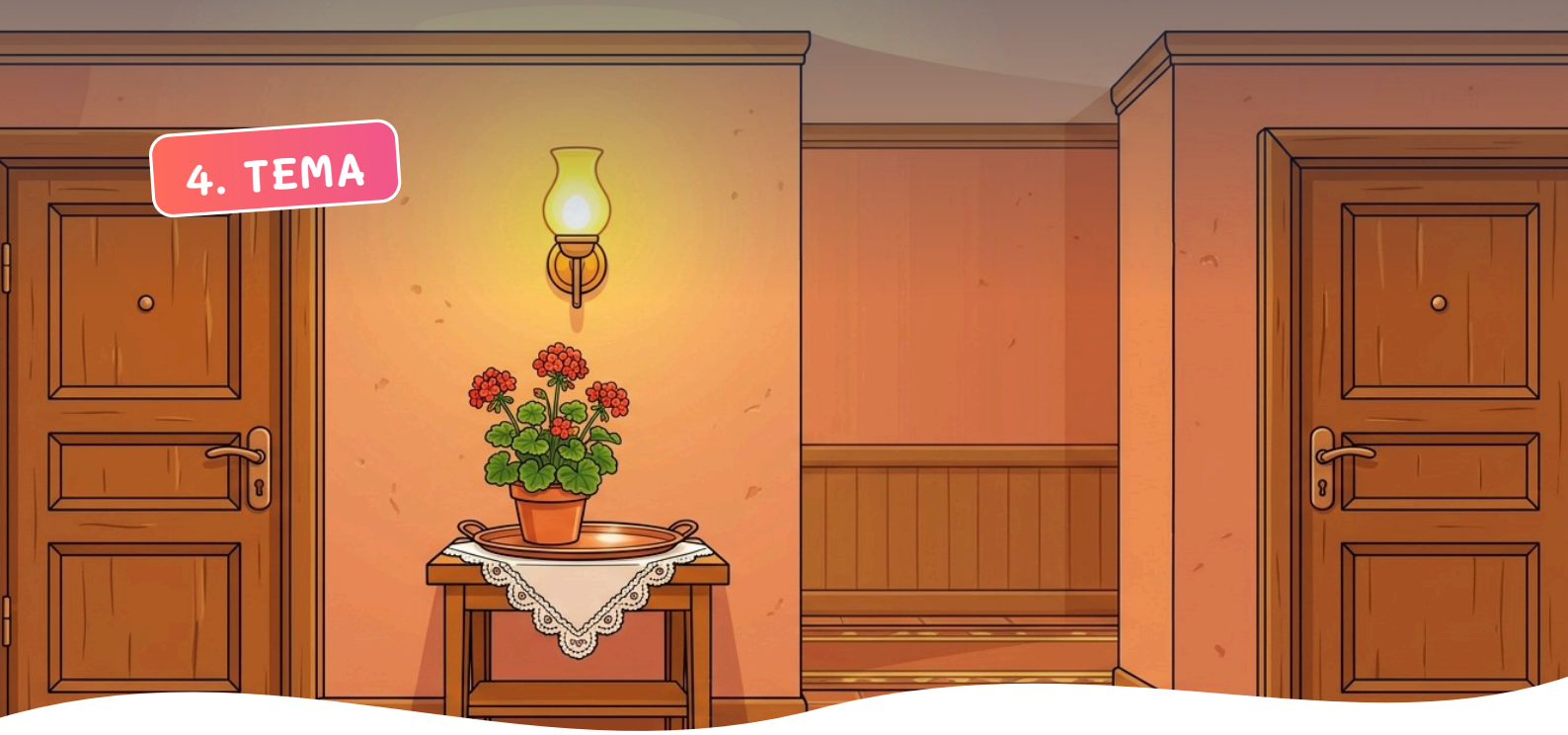
Talim Noktası.

5. Sınıf

Türkçe

İsmin Yerine Kullanılan Kelimeler ve Özet İfadeleri; Bağlaç Olan De'nin Yazımı

4. Tema: Geleneklerimiz · Konu 06 · Konu Anlatımı

4. TEMA

İsmin yerine kullanılan kelimeler ve özet ifadeleri;

Bu konuda neler var?

1 Okuyalım: Komşu Tabağı 4
2 İsmin Yerine Kullanılan Kelimeler 7
3 Anlatımı Zenginleştirelim ve Özetleyelim 11
4 Yazım ve Noktalama Köşesi 15
★ Konu Testi 18
★ Cevap Anahtarı 20

Dün yaşadığınız bir olayı arkadaşınıza şöyle anlattığınızı düşünün: "Ninem bir tepsi getirdi. Ninem tepsiyi masaya koydu. Ninem tepsideki börekleri dağıttı." Kulağa tuhaf geliyor, değil mi? Günlük konuşmada bunun yerine "Ninem bir tepsi getirdi, onu masaya koydu ve içindeki börekleri dağıttı." deriz. Bu konuda isimleri tekrar etmeden anlatmamızı sağlayan kelimeleri tanıyacak, söylediklerimizi kısaca toparlayan özet ifadelerini kullanacak ve bağlaç olan de'yi doğru yazmayı öğreneceksiniz.

Bu konuda

- Özgün bir metni okuyacak, metindeki kelimelerin hangi isimlerin yerine kullanıldığını bulacaksınız.
- İsmin yerine kullanılan kelimeleri (**ben, sen, o, biz, siz, onlar; bu, şu, burası; kim, ne; herkes, kimse, hepsi** vb.) ve işlevlerini belirleyeceksiniz.
- Bu kelimelerle tekrarlardan kaçınarak anlatımınızı zenginleştireceksiniz.
- Anlattıklarınızı toparlarken **kısacası, özetle, sonuç olarak, uzun lafın kısası, yani, açıkçası** gibi özet ifadelerini yerinde kullanacaksınız.
- Bağlaç olan de ile bulunma eki -de'nin yazımını ayırt edeceksiniz.
- Bu kelimelerin dil bilgisi adlarını ezberlemeniz gerekmez; onları metinde fark edip yerinde kullanmanız yeterlidir.

Anahtar kavramlar

isim · ismin yerine kullanılan kelime · tekrar · anlam açıklığı · özet · özet ifadesi · bağlaç · bulunma eki

Etkinlik 1

Ön değerlendirme: Ne biliyorum?

1. "Ali kapıyı açtı. O, gelen komşusunu içeri davet etti." cümlelerinde "o" kelimesi kimin yerine kullanılmıştır?
2. "Ayşe, Ayşe'nin kitabını Ayşe'nin çantasına koydu." cümlesini daha akıcı biçimde yeniden yazınız.
3. Bir konuşmayı toparlarken kullanabileceğiniz bir ifade yazınız.
4. "Ben (de) geldim." cümlesinde parantez içindeki kelime bitişik mi, ayrı mı yazılır?

Notlarım

1 Okuyalım: Komşu Tabağı

Etkinlik 2

Okumadan önce

- Başlığı ve görseli inceleyiniz. “Komşu tabağı” sözü size neyi düşündürüyor? Tahmininizi bir cümleyle yazınız.
- Metni sessiz okuyunuz. Okurken yazarın aynı kişileri ve eşyaları her seferinde adıyla anıp anmadığına dikkat ediniz.

★ KOMŞU TABAĞI

Apartmanımızın en eski sakini Nazlı Teyze’dir. O, üçüncü katta, bizim tam karşımızdaki dairede oturur. Geçen hafta kapımız çalındı. Açtığımda karşımda Nazlı Teyze duruyordu. Elinde üstü beyaz bir örtüyle kapatılmış bakır bir tepsi vardı.

— Bunu annene ver, dedi. İrmik helvası yaptım, sıcakken yiyin.

Teşekkür edip tepsiyi mutfağa götürdüm. Annem örtüyü kaldırınca mutfağa mis gibi bir koku yayıldı. Helvayı tabaklara aldık, tepsiyi de yıkadık. Ben tepsiyi hemen geri götürmek istedim ama annem beni durdurdu:

— Dur bakalım! Komşu tabağı boş gönderilmez.

Önce şaka yaptığını sandım ama o çok ciddiydi. Bunun eski bir gelenek olduğunu, kendisinin de bunu ninesinden öğrendiğini anlattı. Biri size bir tabak yiyecek gönderdiğinde siz de o tabağı boş değil, içine bir şey koyarak geri verirsiniz. Böylece tabak, iki ev arasında bir köprü olur.

— Peki, ne koyacağız? diye sordum.

Annem bir süre düşündü. Sonra gülümseyerek dolabı açtı:

— Kurabiye yapalım. Sen de bana yardım edersin.

Birlikte hamuru yoğurduk, ona şekiller verdik. Kardeşim Ege de yanımıza geldi. O, en çok yıldız biçimindekileri sevdi. Hepsi pişince en güzellerini seçip tepsiye dizdik. Bu kez tepsiyi Ege ile birlikte götürdük. Nazlı Teyze kapıyı açınca önce şaşırdı, sonra gözleri doldu.

— Bu tepsi kırk yıldır bu apartmanda dolaşır, dedi. Kimse onu bana boş getirmedi.

Akşam yemeğinde babama olanları anlattım. O da kendi çocukluğundan bir anı paylaştı. Onların mahallesinde herkes birbirinin kapısını çalarmış. Bayramlarda tabaklar evden eve dolaşır, kimse kendini yalnız hissetmezmiş.

O gece yatağımda uzun uzun düşündüm. Nazlı Teyze'nin helvası, bizim kurabiyelerimiz, babamın anlattığı bayram tabakları aynı şeyi söylüyordu. Kısacası, bir tabak yalnızca yiyecek değil, komşular arasındaki sevgiyi ve saygıyı da taşıyordu.

Bu metin özgün olarak yazılmıştır.

Kelime köşesi

- **sakin:** Bir yerde oturan, yaşayan kimse.
- **örtü:** Bir şeyin üstünü kapatmaya yarayan kumaş ya da benzeri parça.
- **gelenek:** Bir toplulukta kuşaktan kuşağa aktarılan, saygı duyulan alışkanlık ve davranışlar.
- **köprü olmak:** Mecaz anlamda iki kişiyi ya da iki şeyi birbirine bağlamak.

Etkinlik 3

Metinde ne yazıyor?

1. Annem, tepsinin hemen geri götürülmesine neden izin vermedi?
2. Tepsiyi geri götürmeden önce aile hangi hazırlığı yaptı?
3. Aşağıdaki tabloyu metne göre doldurunuz.

Metindeki cümle	Kalın kelime kimin ya da neyin yerine kullanılmış?
O, üçüncü katta oturur.	
Bunu annene ver.	
O, en çok yıldız biçimindekileri sevdi.	
Kimse **onu** bana boş getirmedi.	

1. Nazlı Teyze'nin gözlerinin dolmasının nedenini kendi sözlerinizle açıklayınız.

Ne öğrendik?

1. Metindeki olayları oluş sırasına göre 1'den 4'e kadar numaralandırınız: ( ) Kurabiye yaptılar. ( ) Nazlı Teyze helva getirdi. ( ) Babası çocukluğunu anlattı. ( ) Tepsiyi Ege ile götürdüler.

2. Babanın çocukluğunda bayramlarda neler olurmuş?

3. Metnin son cümlesindeki "kısacası" kelimesi neyi haber veriyor?

4. Bu metinde asıl vurgulanan düşünce aşağıdakilerden hangisidir?
   A) Bakır tepsiler uzun yıllar kullanılabilir.
   B) Küçük bir paylaşım bile komşular arasındaki bağı güçlendirir.
   C) İrmik helvası en sevilen tatlıdır.
   D) Apartmanda oturmak mahallede oturmaktan daha rahattır.

Notlarım

2 İsmin Yerine Kullanılan Kelimeler

Metinde “O, üçüncü katta oturur.” cümlesini okudunuz. Buradaki “o” kelimesi Nazlı Teyze’nin yerine kullanılmıştır. Yazar her cümlede “Nazlı Teyze” demek yerine bu kelimeyi seçmiş, böylece anlatımı tekrardan kurtarmıştır.

Tanım İsmin yerine kullanılan kelimeler

Cümlede bir ismin yerini tutan, o ismi yeniden söylemeden anlatmamızı sağlayan kelimelere **ismin yerine kullanılan kelimeler** denir. Bu kelimeler daha önce adı geçen ya da adı söylenmese de bilinen varlıkları karşılar.

İsmin yerine kullanılan kelimeleri görevlerine göre dört grupta toplayabiliriz:

- **Kişileri karşılayanlar:** ben, sen, o, biz, siz, onlar. Bu kelimeler ek alarak bana, seni, onun, bizim, sizden, onlara gibi biçimlere girer. Bir kişinin kendisini vurgulamak için de kendi kelimesini kullanırız: kendim, kendine, kendisi.
- **Gösterenler:** bu, şu, o, bunlar, şunlar. Yerleri göstermek için burası, şurası, orası kelimelerini kullanırız: buraya, şurada, oradan.
- **Soranlar:** kim, ne, hangisi, kaçı. Kapıyı kim çaldı? Hangisini seçtin?
- **Belirsiz olanlar:** herkes, kimse, biri, birkaçı, hepsi, birbiri, başkası. Bu kelimeler kimin ya da neyin kastedildiğini tam olarak belirtmez.

Notlarım

İsmin yerine kullanılan kelimeler

Ne işe yararlar? İsmin yerine kullanılan kelimeler aynı ismin üst üste tekrar edilmesini önler, anlatımı kısa ve akıcı yapar. Kim, ne, hangisi gibi kelimelerle bilmediğimiz bir varlığı sorarız. Herkes, biri, kimse gibi kelimelerle de adını tam olarak söylemediğimiz varlıkları anlatırız. Bu kelimeler yalnızca insanların değil, eşyaların, hayvanların ve yerlerin yerine de kullanılır.

Örnek 1: Hangi ismin yerine?

Soru: Aşağıdaki cümlelerde kalın yazılan kelimelerin hangi isimlerin yerine kullanıldığını metne göre belirleyiniz.

> a) Teşekkür edip tepsiyi mutfağa götürdüm. Annem **beni** durdurdu.
> b) Birlikte hamuru yoğurduk, **ona** şekiller verdik.
> c) Babam da bir anı paylaştı. **Onların** mahallesinde herkes birbirini tanırmış.

Çözüm: a) "Beni" kelimesi metni anlatan kişinin, yani hikâyedeki çocuğun yerine kullanılmıştır. b) "Ona" kelimesi hamurun yerine kullanılmıştır. c) "Onların" kelimesi babanın ve onun çocukluğundaki ailesinin yerine kullanılmıştır.

Dikkat! Aynı kelime bir cümlede ismin yerini tutarken başka bir cümlede ismin önünde onu belirtebilir. Birinci konuda belirten kelimeleri öğrenmiştiniz. "**Bu** helva çok lezzetli." cümlesinde "bu" kelimesi "helva" ismini belirtir. "**Bu** çok lezzetli." cümlesinde ise "bu" kelimesi helvanın yerini tutar.

İsmin yerine mi, ismin önünde mi?

	İsmin yerini tutuyor	İsmin önünde, onu belirtiyor
Örnek	**Bu** çok lezzetli.	**Bu** helva çok lezzetli.
Örnek	**Onu** Ege seçti.	**O** kurabiyeyi Ege seçti.
Örnek	**Biri** kapıyı çaldı.	**Bir** komşu kapıyı çaldı.
Nasıl anlarız?	Kelime tek başına kullanılır, ek de alabilir: bunu, onu. İsmin cümledeki görevini üstlenir.	Kelime ek almadan bir ismin önüne gelir ve bu ismi belirtir.

Örnek 2: Tekrarı önleyelim

Soru: Aşağıdaki paragrafta tekrar eden isimlerin bazılarının yerine uygun kelimeler kullanarak paragrafı yeniden yazınız.

> Ece'nin ninesi bir çeyiz sandığı saklıyor. Ece'nin ninesi çeyiz sandığını kırk yıl önce annesinden almış. Ece, çeyiz sandığını açmayı çok seviyor.

Çözüm:

> Ece'nin ninesi bir çeyiz sandığı saklıyor. **O**, bu sandığı kırk yıl önce annesinden almış. Ece, **onu** açmayı çok seviyor.

"O" kelimesi ninenin, "onu" kelimesi sandığın yerine kullanıldı. "Ece" adı ise korundu. Çünkü bütün isimleri kaldırırsak kimin ne yaptığı anlaşılmaz.

Ne öğrendik?

1. "Herkes çayırda toplandı." cümlesindeki ismin yerine kullanılan kelimeyi bulunuz.

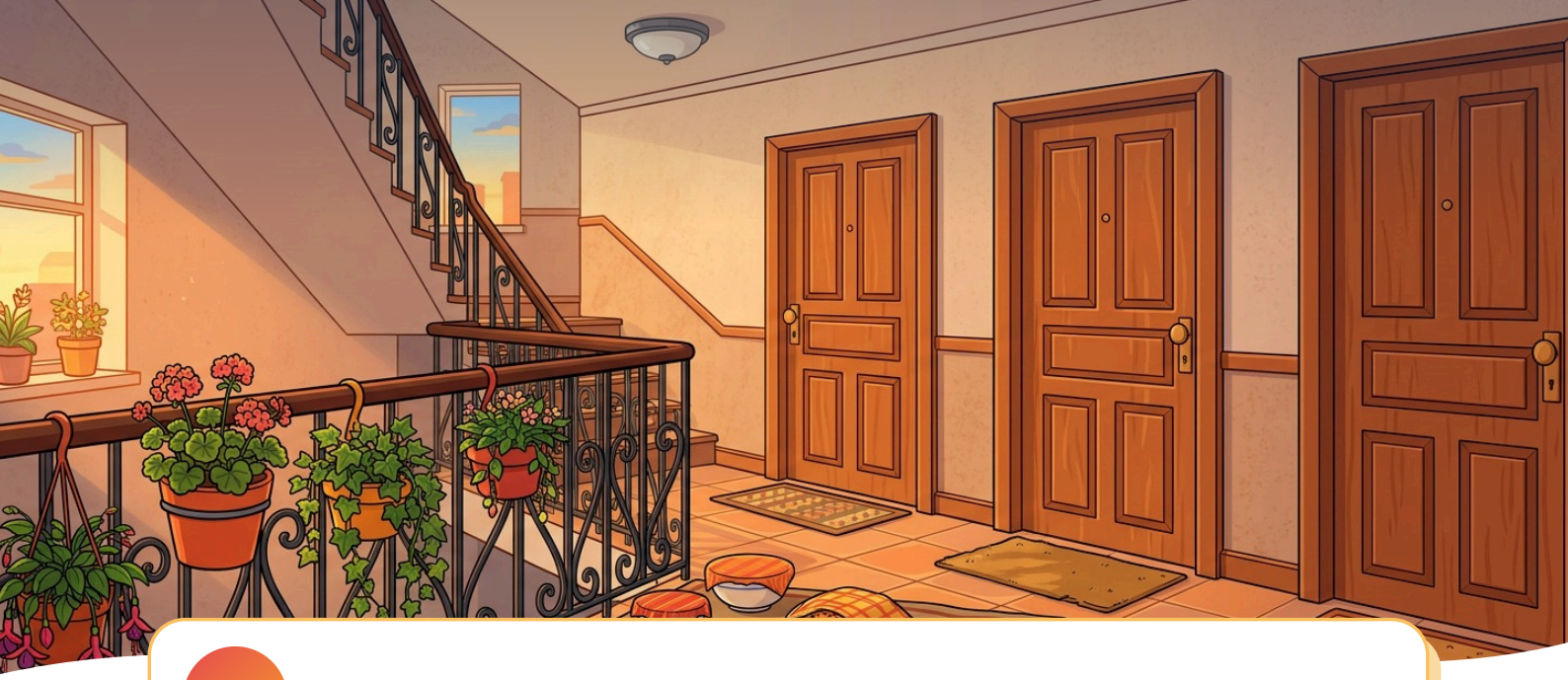
2. "Şu kilimi ninem dokudu." ve "Şunu ninem dokudu." cümlelerindeki "şu" kelimelerinin görevlerini karşılaştırınız.

3 Boşluğa ismin yerine kullanılan uygun bir kelime yazınız: "Kurabiyelerin ... çok lezzetliydi."

4 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde kalın yazılan kelime ismin yerine kullanılmıştır?

A) **Bu** bayram çok kalabalıktı.
B) **O** sokakta büyüdüm.
C) **Bunlar** ninemin el işleridir.
D) **Şu** ağacın altında oturalım.

Notlarım

3 Anlatımı Zenginleştirelim ve Özetleyelim

İsmin yerine kullanılan kelimeler anlatımımızı akıcı yapar. Ancak bu kelimeleri kullanırken okurun, kelimenin kimin ya da neyin yerine geçtiğini kolayca anlayabilmesi gerekir. Söylediklerimizi toparlarken de özet ifadelerinden yararlanırız. Aşağıdaki kartları inceleyiniz.

TEKRARI ÖNLER

Tekrarlı: "Annem kurabiye yaptı. Kurabiyeleri tepsiye dizdi. Kurabiyeleri komşumuza götürdük."
Akıcı: "Annem kurabiye yaptı. Onları tepsiye dizdi, sonra hepsini komşumuza götürdük."

AÇIK OLMALI

Belirsiz: "Ece ile ninesi sandığı açtı. O çok sevindi."
Kim sevindi? Belli değil.
Açık: "Ece ile ninesi sandığı açtı. Ninesi çok sevindi."

TOPARLAR

Özet ifadeleri anlatılanları kısaca toparlar: "Herkes yemeğini getirdi, sofralar birleşti, şarkılar söylendi. Kısacası, köyde bayram gibi bir gün yaşandı."

Tanım Özet ifadesi

Anlatılan ya da yazılan bir şeyi kısaca toparlamak için kullanılan söz ya da söz gruplarına özet ifadesi denir. Bu ifadelerden sonra ayrıntılar yeniden sayılmaz, asıl düşünce kısaca söylenir.

Özet ifadeleri: Uzun bir anlatımı ya da konuşmayı toparlarken en önemli noktayı kısaca vermek için **kısacası, özetle, özet olarak, sonuç olarak, uzun lafın kısası** gibi ifadeler kullanırız. **Yani** ve **açıkçası** ise söylediğimiz bir düşünceyi daha açık ve kısa biçimde yeniden anlatırken işimize yarar. Bu ifadeler çoğunlukla bir paragrafın ya da konuşmanın son bölümünde yer alır.

Özet yazmanın adımları

1	2	3	4
Oku ve anla	**Önemliyi seç**	**Kendi sözlerinle yaz**	**Toparla**
Metni baştan sona dikkatle oku.	Ana olayları ve ana düşünceyi belirle.	Ayrıntıları çıkar, tekrarları önle.	Son cümlede bir özet ifadesi kullan.

Örnek 3: Özet cümlesi yazalım

Soru: Aşağıdaki paragrafı okuyunuz. Paragrafı bir özet ifadesiyle başlayan tek bir cümleyle toparlayınız.

> Eskiden köylerde bir aile evini onaracağı zaman bütün köy yardıma gelirdi. Kimi taş taşır, kimi çatıya kiremit dizerdi. Bir grup hep birlikte yemek hazırlar, çocuklar da su taşırdı. İş birkaç günde biterdi ve kimse bunun için para istemezdi. Bu yardımlaşmaya imece denirdi.

Çözüm:

> **Kısacası**, imecede köy halkı karşılık beklemeden birbirine yardım ederdi.

Özet cümlesi, paragraftaki ayrıntıları (taş, kiremit, yemek) tek tek saymaz. Bu ayrıntıların ortak noktasını, yani yardımlaşmayı söyler. "Kısacası" yerine "Özetle" ya da "Sonuç olarak" ifadeleri de kullanılabilir.

Bağlantı: Bir fincan kahvenin hatırı

"Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır." atasözü, küçük bir iyiliğin bile uzun yıllar unutulmadığını anlatır. Anadolu'da komşuya ve misafire kahve ikram etmek, dostluğun ve konukseverliğin işareti sayılır. Türk kahvesi kültürü ve geleneği, 2013'te UNESCO'nun somut olmayan kültürel miras listesine alınmıştır.

Etkinlik 4

Yazma görevi: Bir geleneğimizi tanıtıyorum

Bir aile büyüğünüzle konuşarak yaşadığınız yerdeki bir komşuluk ya da paylaşma geleneğini öğreniniz. Bu geleneği tanıtan iki paragraflık bir yazı yazınız.

1. Görüşmeden önce sorularınızı hazırlayınız: Bu gelenek nasıl yapılır? Kimler katılır? Neden önemlidir?
2. Birinci paragrafta geleneğin nasıl yapıldığını anlatınız.
3. Yazınızda en az dört ismin yerine kullanılan kelime kullanınız. Bu kelimelerin kimin ya da neyin yerine geçtiği açıkça anlaşılsın.
4. İkinci paragrafın son cümlesine bir özet ifadesiyle başlayınız.
5. Bağlaç olan de'yi en az bir kez doğru yazınız. Yazınızı arkadaşınızla değiştirip ismin yerine kullanılan kelimelerin altını çiziniz.

★ PUANLAMA ANAHTARI

Ölçüt	Tam (3)	Kısmen (2)	Henüz değil (1)
İsmin yerine kullanılan kelimeler	En az dört kelime yerinde kullanılmış	Bir, iki ya da üç kelime kullanılmış	Hiç kullanılmamış
Anlam açıklığı	Kelimelerin kimin yerine geçtiği açık	Bir-iki yerde belirsizlik var	Çoğu yer belirsiz
Özet ifadesi	Son cümle özet ifadesiyle toparlanmış	Özet ifadesi var ama toparlamıyor	Özet ifadesi yok
Yazım	Bağlaç olan de doğru yazılmış	Bir hata var	Kural uygulanmamış

✓ Ne öğrendik?

1. Tekrarları gideriniz: "Ninem bir kilim dokudu. Ninem kilimi bana hediye etti."

2 "Ali ile Mert bahçeye çıktı. O topu aldı." cümlelerinde nasıl bir anlam belirsizliği vardır? Cümleleri düzelterek yeniden yazınız.

3 Özet ifade etme işlevli üç ifade yazınız.

4 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde özet ifade etme işlevli söz varlığı kullanılmıştır?

A) Kısacası, bayramlar bizi birbirimize yaklaştırır.
B) Bayram sabahı ninemlere gittik.
C) Ninem bize şeker ikram etti.
D) Akşam herkes evine döndü.

Notlarım

4 Yazım ve Noktalama Köşesi

Metinde “Kardeşim Ege de yanımıza geldi.” ve “Bu tepsi kırk yıldır bu apartmanda dolaşır.” cümlelerini okudunuz. Birinci cümledeki **de** ayrı, ikinci cümledeki **-da** ise bitişik yazılmıştır. Bunun nedeni, ikisinin farklı görevler üstlenmesidir.

Tanım Bağlaç olan de ve bulunma eki -de

Bağlaç olan de, cümleye “dahi, bile, ayrıca” anlamı katan ve ayrı yazılan bir kelimedir. Bulunma eki -de ise kelimenin sonuna gelip yer ya da zaman bildirir ve bitişik yazılır.

Bağlaç olan de: Bu kelime cümleye “dahi, bile, ayrıca” anlamı katar ve her zaman ayrı yazılır: Sen de gel. Ege de geldi. Biz de sevdik. Kendisinden önceki kelimenin son ünlüsüne göre **de** ya da **da** biçiminde yazılır. Ancak hiçbir zaman te ya da ta biçimine girmez: Kitap da defter de çantamda. Bağlaç olan de, özel adlardan sonra kesme işaretiyle ayrılmaz: Ege de geldi.

Bulunma eki -de: Bu ek, yer ya da zaman bildirir ve kelimeye bitişik yazılır: evde, okulda, sokakta, saat üçte. Sert ünsüzle biten kelimelere -te, -ta biçiminde gelir. Özel adlara geldiğinde kesme işaretiyle ayrılır: Ankara’da, Ege’de.

Notlarım

Bağlaç olan de mi, bulunma eki -de mi?

	Bağlaç olan de	Bulunma eki -de
Anlamı	Cümleye "dahi, bile, ayrıca" anlamı katar.	Yer ya da zaman bildirir.
Yazımı	Her zaman ayrı yazılır: Sen de gel.	Kelimeye bitişik yazılır: evde, okulda.
Biçimleri	Yalnızca de ya da da olur.	-de, -da, -te, -ta olabilir: sokakta.
Özel adlardan sonra	Kesmeyle ayrılmaz: Ege de geldi.	Kesmeyle ayrılır: Ege'de yaşıyoruz.
Çıkarınca	Ege de geldi. → Ege geldi. Cümle bozulmaz.	Evde kaldım. → Ev kaldım. Cümle bozulur.

Tuzağa düşme!

Çıkar ve oku

Cümledeki de'nin bağlaç mı ek mi olduğunu anlamanın kolay bir yolu vardır: Onu cümleden çıkarın. Cümle bozulmuyorsa bağlaçtır ve ayrı yazılır: **Ege de geldi.** → Ege geldi. Cümle bozuluyorsa ektir ve bitişik yazılır: **Evde kaldım.** → Ev kaldım. "Ege de geldi." cümlesindeki Ege kardeşimizdir. "Ege'de yaşıyoruz." cümlesindeki Ege ise Ege Bölgesi'dir.

Örnek 4: Yazım yanlışlarını düzeltelim

Soru: Aşağıdaki cümlelerdeki yazım yanlışlarını bulup düzeltiniz.

> a) Kardeşimde kurabiye yapmayı öğrendi.
> b) Tepsi kırk yıldır apartman da dolaşıyor.
> c) Kitap ta defter de çantamda.
> ç) Ece'de bu geleneği ninesinden öğrendi.

Çözüm: a) "Kardeşim dahi öğrendi" anlamı vardır. De, bağlaçtır ve ayrı yazılır: **Kardeşim de.** b) De, yer bildirir. Ektir ve bitişik yazılır: **apartmanda.** c) Bağlaç olan de, te ya da ta biçimine girmez: **Kitap da.** ç) Bağlaç olan de, özel addan sonra kesmeyle ayrılmaz: **Ece de.**

Notlarım

✓ Ne öğrendik?

1. Parantez içindeki ekleri ya da kelimeleri kurala uygun yazınız: “Bayram (da) dedeme gittik. Kuzenlerim (de) oradaydı.”

2. “Ege de geldi.” ve “Ege’de yaşıyoruz.” cümleleri arasındaki anlam farkını açıklayınız.

3. “Sen de gel.” ve “Evde kal.” cümlelerinin hangisinde de çıkarılınca cümle bozulur? Nedenini yazınız.

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde de’nin yazımı yanlıştır?

A) Ninem de bize geldi.
B) Okulda şenlik yapıldı.
C) Sokakta çocuklar oynuyordu.
D) Kardeşim’de kurabiye sever.

Tuzağa düşme!

Yanılgı avı: İsmin yerine kullanılan kelimeler ve de’nin yazımı

- ✗ “‘O’ kelimesi her zaman ismin yerine kullanılır.” → ✓ “O” bir ismin önünde onu belirtiyorsa belirten kelimedir: **O kitap.** İsmin yerini tutuyorsa ismin yerine kullanılan kelimedir: **O geldi.**
- ✗ “İsmin yerine kullanılan kelimeler yalnızca insanların yerine geçer.” → ✓ Eşyaların ve yerlerin yerine de geçer: Tepsiyi yıkadık, **onu** geri götürdük. **Burası** çok sessiz.
- ✗ “Ne kadar çok ‘o’ kullanırsam anlatımım o kadar güzel olur.” → ✓ Kelimenin **kimin ya da neyin** yerine geçtiği açıkça anlaşılmalıdır.
- ✗ “Özet ifadesi kullanınca bütün ayrıntıları yeniden saymalıyım.” → ✓ Özet ifadesinden sonra ayrıntıların **ortak noktası** kısaca söylenir.
- ✗ “Bağlaç olan de bazen te ya da ta olur.” → ✓ Bağlaç olan de yalnızca **de** ya da **da** olur ve ayrı yazılır: Kitap **da.**

Notlarım

Konu Testi

✓ Ne öğrendik?

Aşağıdaki soruları dikkatle okuyunuz. Her sorunun doğru seçeneğini işaretleyiniz.

1. "Nazlı Teyze tepsiyi uzattı. Onu kırk yıldır saklıyormuş." cümlelerinde "onu" kelimesi hangi ismin yerine kullanılmıştır?
   A) Nazlı Teyze
   B) tepsi
   C) yıl
   D) helva

2. "Dün akşam komşumuz bize kurabiye getirdi. Annem ona teşekkür etti. Sonra herkes birlikte çay içti." Bu paragrafta aşağıdaki kelimelerden hangisi ismin yerine kullanılmamıştır?
   A) ona
   B) herkes
   C) komşumuz
   D) bize

3. "Dedem bahçeden elma topladı. Dedem elmaları sepete doldurdu. Dedem sepeti komşumuza götürdü." Bu paragraftaki tekrarlar hangi seçenekte en uygun biçimde giderilmiştir?
   A) Dedem bahçeden elma topladı. O, onları sepete doldurup sepeti komşumuza götürdü.
   B) Dedem bahçeden elma topladı. Biz onları sepete doldurup sepeti komşumuza götürdük.
   C) Dedem bahçeden elma topladı. Onlar elmaları sepete doldurup sepeti komşumuza götürdü.
   D) Dedem bahçeden elma topladı. Sen onları sepete doldurup sepeti komşumuza götürdün.

4. "Bayram sabahı çocuklar büyüklerinin ellerini öper. Büyükler de onlara harçlık ya da şeker verir. Akşama kadar kapılar birbiri ardına çalınır." Bu paragrafı toparlayarak bitirmeye en uygun cümle aşağıdakilerden hangisidir?
   A) Çocuklar bayram sabahı erkenden uyanır.
   B) Bayramlıklar bir gün önceden hazırlanır.
   C) Büyükler çocuklara şeker verir.
   D) Sonuç olarak, bayram ziyaretleri büyükleri ve küçükleri birbirine bağlayan bir saygı geleneğidir.

5. "Dün mahalle şenliğine gittik. Orada çok kalabalıktı." Bu paragrafın devamına eklenecek cümlelerden hangisinde de'nin yazımı doğrudur?
   A) Komşumuz Ayşe Hanım'da bize katıldı.
   B) Şenlik alanın da çocuklar koştu.
   C) Annem de balonları şişirdi.
   D) Büyükler çay bahçesin de oturdu.

6 “Ders çıkışında komşumuzun bahçesine uğradık. Bahçede kuzenim de bizi bekliyordu.” Bu paragrafın ikinci cümlesinde “kuzenim” kelimesinden sonra gelen de çıkarılırsa ne olur?

A) Cümle bozulur, çünkü de bir ektir.
B) Cümle bozulmaz, yalnızca “dahi, ayrıca” anlamı kaybolur.
C) Cümle “kuzenimin evinde” anlamına gelir.
D) Cümle soru cümlesine dönüşür.

KENDİME NOT

Bu konuda	Evet	Kısmen	Henüz değil
Metindeki kelimelerin hangi isimlerin yerine kullanıldığını bulabiliyorum.			
Bir kelimenin ismin yerine mi kullanıldığını, ismi mi belirttiğini ayırt edebiliyorum.			
Yazılarımda tekrarlardan kaçınıp anlamı açık tutabiliyorum.			
Özet ifadeleriyle anlattıklarımı toparlayabiliyorum.			
Bağlaç olan de ile bulunma eki -de’yi doğru yazabiliyorum.			

Notlarım

Cevap Anahtarı

Ön Değerlendirme

1. “O” kelimesi Ali’nin yerine kullanılmıştır.
2. Örnek: “Ayşe, kitabını çantasına koydu.”
3. Örnek: kısacası, özetle, sonuç olarak.
4. Ayrı yazılır: Ben de geldim.

1. Okuyalım: Komşu Tabağı

1. Doğru sıra: 2, 1, 4, 3.
2. Tabaklar evden eve dolaşırmış, kimse kendini yalnız hissetmezmiş.
3. Anlatıcının, anlattıklarını toparlayıp kısaca söyleyeceğini haber verir.
4. **B.** Metin, küçük bir paylaşımın komşular arasında bağ kurduğunu anlatır; A, C ve D metnin asıl düşüncesi değildir.

2. İsmin Yerine Kullanılan Kelimeler

1. Herkes.
2. Birinci cümlede “şu” kelimesi “kilim” isminin önünde onu belirtir. İkinci cümlede ise “şunu” kelimesi kilimin yerini tutar.
3. Hepsi (birkaçı, çoğu da olabilir).
4. **C.** Diğer seçeneklerde kelimeden sonra bir isim gelir ve kelime o ismi belirtir.

3. Anlatımı Zenginleştirelim ve Özetleyelim

1. Örnek: “Ninem bir kilim dokudu. Onu bana hediye etti.”
2. “O” kelimesinin Ali’nin mi Mert’in mi yerine kullanıldığı belli değildir. Örnek düzeltme: “Ali ile Mert bahçeye çıktı. Mert topu aldı.”
3. Örnek: kısacası, özetle, sonuç olarak.
4. **A.** “Kısacası” anlatılanı toparlayan bir özet ifadesidir; B, C ve D yalnızca ayrıntı verir.

4. Yazım ve Noktalama Köşesi

1. Bayramda dedeme gittik. Kuzenlerim de oradaydı.

2 Birinci cümlede de bağlaçtır, “Ege adlı kişi dahi geldi” anlamı vardır. İkinci cümlede -de bulunma ekidir ve Ege Bölgesi’nde yaşadığımızı bildirir.

3 “Evde kal.” cümlesinde. Buradaki -de yer bildiren bir ektir, çıkarılınca “Ev kal.” olur ve cümle bozulur.

4 **D.** Doğrusu: Kardeşim de kurabiye sever.

Konu Testi

1 **B.** “Onu” kelimesi önceki cümledeki tepsinin yerine kullanılmıştır; kırk yıldır saklanan şey tepsidir.

2 **C.** “Komşumuz” bir isimdir; “ona” komşunun, “herkes” ve “bize” ise kişilerin yerini tutan kelimelerdir.

3 **A.** “O” dedenin, “onları” elmaların yerine geçer ve işi yapan kişi yine dededir; B, C ve D’de işi başka biri yapmış gibi olduğu için anlam bozulur.

4 **D.** “Sonuç olarak” ile paragrafın ortak düşüncesi toparlanır; A, B ve C yalnızca ayrıntı verir.

5 **C.** “Annem de” sözündeki de bağlaçtır ve doğru olarak ayrı yazılmıştır; A’da bağlaç kesmeyle ayrılıp bitişik yazılmış, B ve D’de yer bildiren ek ayrı yazılmıştır.

6 **B.** Bağlaç olan de çıkarılınca cümle bozulmaz, yalnızca “dahi, ayrıca” anlamı gider.

Notlarım